

Ο δικανικός λόγος στο ζεύγος γλωσσών Ελληνικά - Τουρκικά και το αντίστροφο

Αγγελική Βενετσάνου

Διδάσκουσα Τουρκικής Γλώσσας

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών-Πανεπιστήμιο Αιγαίου-Ρόδος

5^ο Διεθνές Θερινό Πανεπιστήμιο «Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ»

Σύρος, 8-15 Ιουλίου 2019

Εισαγωγή

Από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι και σήμερα η ανθρώπινη διανόηση έχει συμπορευτεί με τη νομοθεσία. Σε όλες τις κοινωνίες, ανεξαρτήτως θρησκευτικών πεποιθήσεων και κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων, ο νόμος θεσμοθετείται, ερμηνεύεται και επιβάλλεται μέσω αρχών επιφορτισμένων με νομικές και εκτελεστικές αρμοδιότητες (Gibbons, 2014).

Η πραγματοποίηση όλων των νομικών διαδικασιών θα ήταν ωστόσο ανέφικτη χωρίς την παρουσία και τη χρήση της γλώσσας. Από τη συγγραφή του νομοθετικού πλαισίου, ως την αγόρευση του δικηγόρου και την ετυμηγορία των ενόρκων, η γλώσσα συνιστά το μέσο και τη διαδικασία για τη δημιουργία γραπτών και προφορικών κειμένων που εστιάζουν στη ρύθμιση της κοινωνικής συμπεριφοράς. Όταν δε η συγκεκριμένη γλώσσα καταγράφεται και τυποποιείται, δημιουργείται ο *νομικός λόγος*, ως ένα μοτίβο λειτουργικής εξειδίκευσης (Gibbons, 2014).

Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει παρατηρηθεί ένα εντονότατο ενδιαφέρον από γλωσσολόγους, κοινωνιογλωσσολόγους, εθνογράφους, εθνομεθοδολόγους, νομικούς και σημειωτικούς αναφορικά με τη φύση του δικανικού λόγου, τις εκφάνσεις του και τα ιδιότυπα στοιχεία του (Maley, 2014). Ένας μεγάλος αριθμός επιστημόνων από διάφορους επιστημονικούς κλάδους έχουν ασχοληθεί διεξοδικά με τον δικανικό λόγο, συχνά με έντονη κριτική ματιά, δίνοντας έμφαση στα ιδιόμορφα γλωσσικά χαρακτηριστικά των νομικών κειμένων, το ύφος και τη γλωσσική δομή του, την ακρίβεια της σύνδεσής του με το ίδιο το περιεχόμενο των νόμων (Παναρέτου, 2009) αλλά και τις κοινωνικές ανισότητες που επιφέρει μέσω της εξουσίας που ασκεί (Maley, 2014).

Αναγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα και την πολυδιάστατη ταυτότητα του δικανικού λόγου, η παρούσα εισήγηση ευελπιστεί να προσεγγίσει κατά αναλογία τον δικανικό λόγο στο ζεύγος γλωσσών Ελληνικά-Τουρκικά. Όντας δύο γλώσσες με

διαφορετική μεν μορφολογία και γλωσσική νοοτροπία αλλά με έντονη γλωσσική αλληλεπίδραση, είναι ενδιαφέρον να διερευνηθεί το κατά πόσο και σε ποια στοιχεία διαφοροποιείται ο νομικός λόγος των δύο αυτών γλωσσών.

Προσδιορίζοντας εννοιολογικά τον νομικό λόγο

Μέσα στο δικαστικό και ευρύτερα νομικό πλαίσιο, ο δικανικός λόγος συνιστά μία θεσμική ειδική γλώσσα (Βαλεοντής & Κριμπάς 2014), η οποία χρησιμοποιείται από νομικούς, δικαστές και γενικότερα από όσους εμπλέκονται σε μία νομικά προσδιορισμένη διαδικασία (μάρτυρες, αστυνομικοί, σώμα ενόρκων) (Olsson & Luchjenbroers, 2013). Όντας μία εξαιρετικά εθιμοτυπική γλώσσα (Mellinkoff, 2004), εντάσσεται στο ευρύτερο επιστημονικό πεδίο της *Δικανικής/Δικαστικής Γλωσσολογίας (Forensic Linguistics)*, το οποίο πραγματεύεται την ανάλυση της γλώσσας που σχετίζεται με τον νόμο, είτε ως απόδειξη είτε ως *νομική συνομιλία (discourse)*.

Η έννοια του δικανικού λόγου απαντάται στη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία με μία μεγάλη ποικιλία φράσεων, κοινός παρονομαστής των οποίων είναι η αποτύπωση της ιδιαιτερότητας της γλώσσας που χρησιμοποιείται για νομικούς σκοπούς. Αναλυτικότερα, γίνεται λόγος για *νομική γλώσσα (legal language/law language)*, *γλώσσα του νόμου (language of the law)* και *γλώσσα της νομικής συνομιλίας (language of the legal discourse)*. Παρότι στη διεθνή επιστημονική κοινότητα φαίνεται να επικρατεί ο όρος γλώσσα του νόμου, ως μία βολική ετικέτα ενός γλωσσικού μοτίβου με εξειδικευμένα χαρακτηριστικά, στην παρούσα εισήγηση θα χρησιμοποιηθεί ο όρος δικανικός λόγος, προκειμένου να αποτυπωθεί η επίσημη διάστασή του. Ωστόσο, προκειμένου να αποφευχθεί η επαναλαμβανόμενη διατύπωση της ίδιας έννοιας, θα χρησιμοποιηθεί και ο ταυτόσημος όρος νομικός λόγος.

Εντούτοις, υπάρχουν και πολλές επιστημονικές φωνές που αντιμάχονται την αντιμετώπιση του δικανικού λόγου, ως ολότητα με ενιαίο προφίλ. Χαρακτηριστική είναι η θέση της Blücker (2010), η οποία περιγράφει ως αποπροσανατολιστική τη θεώρηση του νομικού λόγου ως ενιαίου, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το συγκεκριμένο είδος γλώσσας, καθώς και τα νομικά κείμενα απαντώνται σε μία πληθώρα περιστάσεων. Κατά αναλογία, η εξειδικευμένη αυτή γλωσσική χρήση εκ μέρους συγκεκριμένων νομικών προσώπων δε συνιστά και αυταπόδεικτα μία νομική γλωσσική ελίτ.

Τα χαρακτηριστικά του νομικού λόγου

Προσεγγίζοντας τον δικανικό λόγο διαγλωσσικά θα μπορούσε να αποτυπωθεί ως εξαιρετικά κατακερματισμένος, καθώς τα δομικά του στοιχεία αλλάζουν ανάλογα με το επικοινωνιακό περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιείται. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Κριμπά και Chiril (2017), οι διάφορες νομικές γλώσσες εμφανίζουν κάποια «μίνιμουμ» κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα είτε σε ενδογλωσσικό είτε σε διαγλωσσικό πλαίσιο.

Πιο συγκεκριμένα, σε λεξιλογικό επίπεδο, ο νομικός λόγος διακρίνεται από ένα ιδιότυπο και περίπλοκο νομικό λεξιλόγιο, του οποίου η έκταση ποικίλλει ανάλογα με τη γλώσσα. Το νομικό λεξιλόγιο δεν περιλαμβάνει μόνο τους νομικούς όρους και τις λέξεις με νομικό προσανατολισμό αλλά και τα μέσα έκφρασης του νομικού λόγου (Βαλεοντής & Κριμπάς, 2014). Χαρακτηρίζεται επίσης από μία ιδιότυπη μείξη λόγιας και μοντέρνας εκδοχής της γλώσσας, και σε πολλές περιπτώσεις χρήση όρων προερχόμενων από τη Λατινική γλώσσα. Το λεξιλόγιο που επιλέγεται είναι σχεδόν πάντα επίσημο χαρακτήρα (Κριμπάς & Chiril, 2017). Φυσικά, όπως σε κάθε εξειδικευμένο επιστημονικό πεδίο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η νομική ορολογία, τα γνωρίσματα της οποίας παρουσιάζονται εκτενώς παρακάτω.

Σε συντακτικό επίπεδο, ο νομικός λόγος προσδιορίζεται από περίπλοκες και μακροσκελείς προτάσεις, οι οποίες δεν συνηθίζονται στην καθημερινή γλώσσα. Επιπλέον, σε υφολογικό επίπεδο επικρατεί ένα εξαιρετικά αποπροσωποποιημένο ύφος, το οποίο κάνει εκτενή χρήση της παθητικής φωνής και της απρόσωπης σύνταξης. Συνηθισμένη είναι η ύπαρξη αποφαιτικών προτάσεων με σκοπό να διακηρυχθούν δικαιώματα και υποχρεώσεις (Κριμπάς & Chiril, 2017).

Σε γενικές γραμμές, ο δικανικός λόγος προσδιορίζεται ως ακριβής, με τους νομικούς να κάνουν πολύ προσεκτική επιλογή των λέξεων και των φράσεων που σκοπεύουν να χρησιμοποιήσουν. Είναι επίσης περίπλοκος και δυσνόητος, υπό την έννοια ότι είναι μακροσκελής και γεμάτος επίσημες λέξεις και νομική ορολογία. Είναι τέλος εξαιρετικά πομπώδης, επιλέγοντας ένα πιο ελκυστικό ύφος εκφοράς (Mellinkoff, 2004).

Τα ιδιότυπα γνωρίσματα της νομικής ορολογίας

Στο επίκεντρο του δικανικού λόγου βρίσκεται η νομική ορολογία, ως το εξειδικευμένο λεξιλόγιο του συγκεκριμένου τομέα, ειδικά δομημένου ώστε να

ανταποκρίνεται στις ανάγκες έκφρασης των χρηστών του. Είναι ενδεικτικό ότι η νομική ορολογία αλληλοεπιδρά έντονα και διαχρονικά με τη γενική γλώσσα, σε αντίθεση με την ορολογία άλλων θεματικών πεδίων (Κριμπάς & Chiril, 2017).

Αναλυτικότερα, η νομική ορολογία βασίζεται στην οροποίηση λέξεων που προέρχονται από τη γενική γλώσσα, δίνοντας έμφαση σε λόγιες λέξεις ή λέξεις με λατινική ετυμολογία. Προσδίδει συνεπώς νομικό χαρακτήρα σε έννοιες που ανήκουν σε άλλα επιστημονικά πεδία ή ακόμα και σε απλές λέξεις καθημερινής χρήσης. Λειτουργώντας αμφίδρομα, εμπλουτίζει παράλληλα και τη γενική γλώσσα με λέξεις, το περιεχόμενο των οποίων είναι μεν νομικού προσανατολισμού, αλλά χρησιμοποιούνται ευρέως και από μη νομικούς ομιλητές (π.χ. κληρονόμος, ιδιοκτησία) (Κριμπάς & Chiril, 2017).

Μορφολογικά, η δικανική ορολογία περιλαμβάνει συνήθως σύνθετες λέξεις, όπως για παράδειγμα οι όροι δικαιοπραξία, χρησικτησία, καθώς επίσης και πολυλεκτικές έννοιες, οι οποίες αποτελούνται είτε από ένα επίθετο και ένα ουσιαστικό (γονική μέριμνα) είτε από δύο ουσιαστικά μαζί (αίτηση διαζυγίου). Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η συστηματική συσχέτιση των νομικών όρων, υπό την έννοια ότι υφίσταται μία βαθμολογική ιεραρχία, τόσο σε γενικό όσο και σε ατομικό επίπεδο (π.χ. βαθμοί αμέλειας, βαθμοί δόλου, ιεραρχική κατάταξη εγκλημάτων και απόδοσης ποινών κ.ά.). Τέλος, όσον αφορά τη γραφηματική αποτύπωση των λέξεων είθισται οι νομικοί όροι να συντομεύονται και να παίρνουν τη μορφή αρκτικόλεξων και ακρωνύμιων (π.χ. ΑΚ-Αστικός Κώδικας) (Κριμπάς & Chiril, 2017).

Γραπτά και προφορικά είδη νομικού λόγου

Προκειμένου να καθοριστούν τα είδη του δικανικού λόγου κρίνεται απαραίτητη η συσχέτισή του με την έννοια του κειμένου είδους. Ο Bhatia (2004 όπως αναφέρεται στο Παναρέτου, 2009) περιγράφει το *κειμενικό είδος* ως εκείνη τη χρήση της γλώσσας, η οποία λαμβάνει χώρα σε πολύ συγκεκριμένα και συμβατικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα με απώτερο στόχο την έκφραση των κοινών επικοινωνιακών στόχων που θέτονται μέσα στα πλαίσια τους. Αντίστοιχα, ο Swales (1990), δίνοντας έμφαση στα πρόσωπα που εμπλέκονται στα συγκεκριμένα επικοινωνιακά περιβάλλοντα, κάνει λόγο για γεγονότα επικοινωνίας, στα οποία κεντρικό ρόλο διαδραματίζουν οι στόχοι που έχουν τα μέλη της κοινότητας του λόγου.

Εν προκειμένω, το *νομικό κειμενικό είδος* συνιστά μία συσχετιστική συνύπαρξη πολλών και διαφορετικών, ως προς τη χρησιμότητα και τον σκοπό τους, κειμενικών

ειδών. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι παραδείγματα νομικών κειμένων δεν αποτελούν μόνο οι νόμοι, οι δικαστικές αποφάσεις και τα δικόγραφα αλλά και οι ένορκες καταθέσεις και οι συμβολαιογραφικές πράξεις του συμβολαίου αγοραπωλησίας ή της διαθήκης, η πολυπλοκότητα της έννοιας νομικό κειμενικό είδος γίνεται ακόμα πιο εμφανής. Άλλωστε, νομικά κείμενα δεν θεωρούνται μόνο όσα δημιουργούνται από ειδικούς του νομικού κόσμου αλλά και από άτομα που δεν ανήκουν σε αυτόν τον εργασιακό χώρο (έγγραφο καταγγελία ιδιώτη). Παρότι θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι τα προαναφερθέντα νομικά κείμενα διαθέτουν συγκεκριμένες γλωσσικές ομοιότητες, εντούτοις συνιστούν προϊόντα διαφορετικών νομικών ομάδων και επιτελούν διαφορετικούς επικοινωνιακούς σκοπούς (Παναρέτου, 2009).

Μία προσπάθεια περαιτέρω ομαδοποίησης των κειμενικών ειδών που συνιστούν το νομικό κειμενικό είδος μπορεί να γίνει με βάση δύο βασικά κριτήρια: τον τρόπο εκφοράς των κειμένων και τους επιμέρους στόχους τους. Αρχικά, σύμφωνα με το κριτήριο της εκφοράς, γίνεται λόγος για γραπτά και προφορικά είδη δικανικού λόγου. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο γραπτός νομικός λόγος είναι κωδικοποιημένος, αφού το περιεχόμενο και η δομή του είναι σταθερή και συγκεκριμένη. Απεναντίας, ο προφορικός δικανικός λόγος παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία, καθώς οι γλωσσικές συνεισφορές των συμμετεχόντων σε μία νομική διαδικασία είναι απρόβλεπτες, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και προς την γλωσσική εκφορά (Παναρέτου, 2009).

Αναφορικά με το κριτήριο των στόχων, ο δικανικός λόγος παρουσιάζεται με πολλές υποκατηγορίες. Για παράδειγμα, ο νόμος ως κειμενικό είδος έχει ως σκοπό τη ρύθμιση της συμπεριφοράς και των σχέσεων των μελών του κοινωνικού συνόλου, ενώ οι δικαστικές αποφάσεις επικυρώνουν ή απορρίπτουν την παραβίαση αυτών των νόμων και οριοθετούν τις προβλεπόμενες ποινές (Παναρέτου, 2009).

Ως βασικό συμπέρασμα εξάγεται το γεγονός ότι η πολυμορφία και η πολυπλοκότητα του δικανικού λόγου τον καθιστούν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον επιστημονικό πεδίο. Ο νομικός λόγος δεν είναι ένα ακόμη γλωσσικό ιδίωμα αλλά ένα τρίπτυχο που αποτυπώνεται ως η *γλώσσα των νόμων* (*the language of the law*), η *γλώσσα για τους νόμους* (*the language about the law*) και η *γλώσσα που χρησιμοποιείται στη νομική επικοινωνία* (*the language used in legal communication*) (Cao, 2010). Είναι συνεπώς αξιοθαύμαστος για τον ρόλο που επιτελεί: για τις εξειδικευμένες θεσμικές

λειτουργίες και τις πραγματολογικές επιδράσεις που έχει πάνω σε διαφορετικούς ανθρώπους και μέσα σε διαφορετικά πλαίσια (Johnson & Coulhart, 2010).

Η δικαστική διερμηνεία στο ζεύγος γλωσσών Ελληνικά – Τουρκικά και το αντίστροφο

Ο γλωσσικός συνδυασμός Ελληνικών – Τουρκικών και το αντίστροφο, με διαφορετική συντακτική δομή της γλώσσας πηγής και της γλώσσας στόχου, αποτελεί «πρόκληση» για τον/τη διερμηνέα. Στη δικαστική διερμηνεία σε γλώσσες με αντίστροφη δομή, όπως οι παραπάνω, παρατηρούνται αρκετές τυπολογικές διαφορές.

Σε επίπεδο σύνταξης και σε επίπεδο σειράς των προτασιακών όρων παρατηρείται ότι η πλούσια συγκολλητική μορφολογία της Τουρκικής, της προσδίδει σχετική ευελιξία στη σειρά των όρων (Y) υποκείμενο, (P) ρήμα, (A) αντικείμενο, αφού το σύστημα των πτώσεων επιτρέπει τη δήλωση της γραμματικο-συντακτικής λειτουργίας κάθε όρου με βάση την κατάληξη ή το επίθημα και όχι τη συντακτική του θέση στην πρόταση (Λασκαράτου, Γιωργιαφέντης, 2006).

Σύμφωνα δε με την τυπολογική κατηγοριοποίηση, η Τουρκική κατατάσσεται παραδοσιακά στις γλώσσες με κυρίαρχη προτασιακή σειρά **Y-A-P** (Υποκείμενο-Αντικείμενο-Ρήμα) που την κάνει να διαφέρει από την αντίστοιχη κυρίαρχη σειρά της Ελληνικής **Y-P-A** (Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο). Η διαφορά αυτή ανάγεται στην ευρύτερη τυπολογική διαφοροποίηση των δύο γλωσσών, στο ότι δηλαδή η μεν Ελληνική ανήκει στις γλώσσες «**κεφαλή πριν**», όπου το συμπλήρωμα έπεται της κεφαλής, ενώ η Τουρκική στις γλώσσες τύπου «**κεφαλή μετά**», όπου το συμπλήρωμα προηγείται της κεφαλής.

Ο/Η διερμηνέας του γλωσσικού συνδυασμού Τουρκικά - Ελληνικά, βρίσκεται συχνά αντιμέτωπος/η με προτάσεις όπως η παρακάτω:

- [Alevi Bektaşî Federasyonu Başkanî Özel (Υποκείμενο), «Yeni anayasa, devletin din konusunda taraf olmadıđı bir yarı içermeli» (Αντικείμενο) derken («Ρήμα ή ρηματοειδές»)], Cemaat Vakıflar Meclisi Temsilcisi Laki Vingas (Υποκείμενο) «eşit vatandaşlık» taleplerini (Αντικείμενο) dile getirdi. (Ρήμα) (Πρόκου, 2015).
- Ενώ ο (Κύριος) Οζέλ Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Αλεβιτών και Μπεκτασίδων δήλωνε ότι «Το νέο Σύνταγμα οφείλει να περιέχει τις κατάλληλες προβλέψεις ώστε το κράτος να μένει αμέτοχο σε θέματα θρησκείας», ο Κύριος Λάκης

Βίγκας, Εκπρόσωπος της Επιτροπής Κοινοτικών Βακουφίων, διατύπωσε τα αιτήματα (της Επιτροπής) για ισοπολιτεία.» (Πρόκου, 2015).

Στην περίπτωση του παραδείγματος ο/η διερμηνέας υιοθετεί, μεταξύ άλλων, τη στρατηγική της πρόβλεψης, έτσι ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες του προφορικού λόγου που απαιτεί ροή, ρυθμό και χρονικό συντονισμό με το κείμενο που εκφέρεται στη γλώσσα πηγή (Πρόκου, 2015).

Οι κύριες στρατηγικές που υιοθετεί ο/η διερμηνέας που δουλεύει με γλώσσες «αντίστροφων συντακτικών δομών» είναι οι εξής:

- «Απόσταση» από τον ομιλητή
- Διάφορες μορφές «Πρόβλεψης»
- Μακρό-επεξεργασία
- Τεμαχισμός των προτάσεων
- Διάφορες μορφές συντακτικής αναδόμησης (Πρόκου, 2015)

Μεγάλο μέρος των επιστημονικών ερευνών για τη δικαστική διερμηνεία αναγνωρίζει τον σημαντικό ρόλο που παίζει η πρόβλεψη ως στρατηγική (Setton, 1999).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η πρόβλεψη αποδεικνύεται χρήσιμη αλλά όχι επαρκής στρατηγική για τον γλωσσικό συνδυασμό Ελληνικά – Τουρκικά και το αντίστροφο κατά τη δικαστική διερμηνεία. Από προσωπική εμπειρία χρόνων στον χώρο αυτό, θεωρώ ότι ο/η διερμηνέας οφείλει να χρησιμοποιεί συνδυαστικά το σύνολο των στρατηγικών για να ανταπεξέλθει στο δύσκολο έργο συνδυασμού αντίστροφων γλωσσών, όπως τα Ελληνικά και τα Τουρκικά.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Bhatia, V. K. (2004). *Worlds of written discourse: A genre-based view*. London: Bloomsbury Publishing.

Blückert A. (2010). *Juridiska – ett nytt språk? En studie av juridikstudenters språkliga inskolning*. Uppsala: Uppsala Universitet.

Cao, D. (2010). Legal translation Translating legal language. In M. Coulthard & A. Johnson (Eds.), *The Routledge handbook of forensic linguistics* (pp. 106-120). New York: Routledge.

Gibbons, J. P. (2014). Introduction: language constructing law. In J.P. Gibbons (Ed.), *Language and the Law* (pp. 3-10). New York: Routledge.

Johnson, A., & Coulthart, M. (2010). Introduction: Current debates in forensic linguistics. In M. Coulthart & A. Johnson (Eds.), *The Routledge handbook of forensic linguistics* (pp. 1-16). New York: Routledge.

Maley, Y. (2014). The language of the law. In J.P. Gibbons (Ed.), *Language and the Law* (pp. 11-50). New York: Routledge.

Mellinkoff, D. (2004). *The language of the law*. New York: Wipf and Stock Publishers.

Olsson, J., & Luchjenbroers, J. (2013). *Forensic linguistics*. London/New York: Bloomsbury.

Setton, R. (1999). *Simultaneous Interpretation. A cognitive- pragmatic analysis*. Amsterdam/ Philadelphia: Jonh Benjamins.

Swales, J. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Βαλεοντής, Κ., & Κριμπάς, Π. (2014). *Νομική Γλώσσα. Νομική Ορολογία. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Κριμπάς, Π.Γ. & Chiril, A. (2017). Συγκριτική επισκόπηση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών της νεοελληνικής και της ρωσικής νομικής γλώσσας. *Πρακτικά 5ης Συνάντησης Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων*. Θεσσαλονίκη: Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας & Φιλολογίας ΑΠΘ.

Λασκαράτου, Χ., Γιωργιαφέντης Μ., 2006. *Η Σύνταξη στη Μάθηση και στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας*. Εκδόσεις Πατάκη.

Παναρέτου, Ε. (2009). *Νομικός λόγος: Γλώσσα και δομή των νόμων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Πρόκου, Σ. (2015). *Η διερμηνεία από τα Τουρκικά στα Ελληνικά και αντίστροφα: Δυσκολίες, ενδιαφέροντα σημεία, συμπεράσματα από την εμπειρία*. Εκδόσεις: Εταιρία μελέτης της καθ' ημάς Ανατολής.